

ધોરણ : 8

ગુજરાતી

પાઠ - 16 સુદામો દીઠા શ્રીકૃષ્ણદેવ રે !

અભ્યાસ - સ્વાધ્યાય

અભ્યાસ

1. નીચેના દરેક પ્રશ્નના ઉત્તર માટે આપેલા વિકલ્પોમાંથી સાચો વિકલ્પ પસંદ કરી દર્શાવો :

(1) કાવ્યમાં શાનો મહિમા થયો છે ?

- (ક) રાજાની પ્રજાવત્સલતાનો (ખ) રાજા-મિત્રની મૈત્રીનો
(ગ) રાજારાણીના પ્રેમનો (ઘ) રાજા અને ભક્તવત્સલન

(2) મૃદંગ શબ્દનો અર્થ દર્શાવો.

- (ક) બંને બાજુ વગાડી શકાય એવું ઢોલક જેવું વાદ્ય
(ખ) તંતુવાદ્ય-વીણા
(ગ) મુખેથી વગાડવાનું વાજું
(ઘ) હાથથી વગાડવાનું વાજું

(3) હિંડોળાખાટમાં કોણ પોઢ્યું છે ?

(ક) રુકિમણી

(ખ) ભદ્રાવતી

(ગ) શ્રીકૃષ્ણ

(ઘ) શ્રીવૃંદા

(4) શ્રીકૃષ્ણની આંખમાં પાણીની ધાર જેવાં આંસુ ક્યારે વહેવા લાગ્યાં ?

(ક) નારદજીને જોઈને

(ખ) વશિષ્ઠને જોઈને

(ગ) સત્યભામાને જોઈને

(ઘ) સુદામાને જોઈને

2. નીચેના દરેક પ્રશ્નનો ઉત્તર એક-એક વાક્યમાં લખો :

(1) શ્રીકૃષ્ણને કેટલી પટરાણીઓ હતી ?

➤ શ્રીકૃષ્ણને આઠ પટરાણીઓ હતી.

(2) સુદામાના આગમનના સમાચાર શ્રીકૃષ્ણને કોણે આપ્યા ?

➤ સુદામાના આગમનના સમાચાર એક દાસીએ શ્રીકૃષ્ણને આપ્યા.

(3) શ્રીકૃષ્ણ કઈ રાણીને સૌથી વધારે વહાલી ગણશે ?

➤ જે રાણી નીચે નમીને સુદામાનો ચરણ-સ્પર્શ કરશે એ રાણીને શ્રીકૃષ્ણ સૌથી વધારે વહાલી ગણશે.

(4) શ્રીકૃષ્ણ ઉલાળીને સુદામા પાસેથી શું લઈ લીધું ?

➤ શ્રીકૃષ્ણ ઉલાળીને સુદામા પાસેથી તુંબીપાત્ર લઈ લીધું.

3. નીચેના પ્રશ્નોના ઉત્તરો આપો :

(1) શ્રીકૃષ્ણની પટરાણીઓ તેમની શી-શી સેવા કરતી હતી ?

- રુકિમણી શ્રીકૃષ્ણના પગ દબાવતી હતી, શ્રીવૃંદા તેમને પંખો નાખતી હતી, ભદ્રાવતીએ હાથમાં અરીસો પકડ્યો હતો. જાંબુવતી જળની ઝારી લઈને ઊભી હતી. સત્યા શ્રીકૃષ્ણને કેસર, ચંદન વગેરે સુગંધી પદાર્થોનો લેપ કરતી હતી, કાલિંદી અગર દૂર કરતી હતી, લક્ષ્મણા તંબોળ (પાનનું બીડું) લાવી હતી અને સત્યભામા એ પાનનું બીડું શ્રીકૃષ્ણને ખવડાવતી હતી. આમ, શ્રીકૃષ્ણની પટરાણીઓ તેમની વિવિધ પ્રકારની સેવા કરતી હતી.

(2) સુદામાના આગમનની શ્રીકૃષ્ણ પર શી અસર થઈ ?

- સુદામાના આગમનની જાણ થતાં જ શ્રીકૃષ્ણ 'હું હું કરતાં સફાળા ઊઠ્યા અને દોડ્યા. પગમાં મોજડી પહેરવા પણ રોકાયા નહિ. દોડતાં દોડતાં તેમનું પીતાંબર પગમાં ભરાઈ જતું હતું. તેમના હૈયામાં આનંદ માતો નહોતો. એમને દોડવાથી શ્વાસ ચડતો હતો. તેઓ હાંફી રહ્યા હતા. ક્યારેક તેઓ જમીન પર ઢળી પડતા અને ફરીથી બેઠા થતા. સુદામા પાસે પહોંચવાની અને એમને મળવાની ઉતાવળમાં શ્રીકૃષ્ણને એક પણ જુગ જેવી લાગતી હતી.

(3) સત્યભામાએ સુદામાની કેવી રીતે મજાક કરી ?

- સુદામાનો ધૂળથી ખરડાયેલો દેહ તથા ગરીબ અને કંગાળ જેવી દશા જોઈને સત્યભામાં મજાક કરતાં બોલ્યાં, “આ શો ફૂટડા શ્રીકૃષ્ણના મિત્ર સુદામા ! નાનપણની માયા ભારે કહેવાય. બંને મિત્રોની જોડી જોવા જેવી છે. શ્રીકૃષ્ણ શરીરે આવા દરિદ્ર અને કદરૂપા સુદામાને મળવા શ્રીકૃષ્ણ શું જોઈને દોડી ગયા? બંનેની સુગંધી લેપ લગાડ્યો છે, જ્યારે સુદામાએ શરીરે ભસ્મ લગાવી છે. કોઈ બાળક બહાર નીકળશે અને સુદામાના આવા રૂપને જોશે તો જરૂર ડરી જશે.”

સ્વાધ્યાય

1. નીચેના પ્રશ્નોના ઉત્તર તમારી રીતે વિચારીને લખો :

(1) તમને કેવો મિત્ર ગમે ? શા માટે ?

- જેનામાં સાચો મિત્રપ્રેમ, વફાદારી, પ્રામાણિકતા, શિક્ષણ પ્રત્યે રુચિ, ખાનદાની જેવા ઉમદા ગુણો હોય એવો મિત્ર મને ગમે. એવો મિત્ર જ હંમેશાં મૈત્રી નિભાવી શકે છે અને સુખદુઃખમાં આપણી સાથે રહે છે. એ ક્યારેય દગો દેશે નહિ અને ભણવામાં પણ આપણને સાથ આપશે.

(2) તમારા ઘેર આવેલ અતિથિનું સન્માન-સ્વાગત કેવી રીતે કરવામાં આવે છે ?

- મારા ઘેર આવેલ અતિથિનું ઉષ્માભર્યું સ્વાગત કરવામાં આવે છે. એને મીઠો આવકાર આપવામાં આવે છે. એને પ્રેમથી ચા-પાણી નાસ્તો કે ઉત્તમ અને સ્વાદિષ્ટ ભોજન જમાડવામાં આવે છે.

(3) શ્રીકૃષ્ણ અને સુદામાના મિલનનું દશ્ય તમારા શબ્દોમાં વર્ણવો.

- શ્રીકૃષ્ણ અને સુદામાનું મિલન ચારે વર્ણના લોકો આશ્ચર્યથી જઈ રહ્યા હતા. આકાશના દેવો પણ વિમાનમાં બેસીને આ દશ્ય જોઈ રહ્યા હતા. શ્રીકૃષ્ણ સુદામાને નીચે નમીને પગે લાગ્યા. સુદામાએ હાથ પકડીને શ્રીકૃષ્ણને ઊભા કર્યા. એમને હૈયા સરસા ચાંપ્યા. એમને ગાઢ આલિંગનમાં લીધા.

શ્રાવણ મહિનામાં જેમ છાપરાં પરથી વરસાદનાં પાણીની ધાર પડે તેમ એ વખતે સુદામાને જોતાં જ શ્રીકૃષ્ણની આંખમાંથી આંસુ વહેતાં હતાં. સુદામાએ શ્રીકૃષ્ણનાં આંસુ લૂછ્યાં. શ્રીકૃષ્ણે સુદામાના હાથમાંથી તુંબીપાત્ર લઈ લીધું અને કહ્યું, “તમે અહીં આવીને મારા ગામને પાવન કર્યું. હવે મારા મહેલને પાવન કરો.”

(4) શ્રીકૃષ્ણના વૈભવનું વર્ણન કરો.

- શ્રીકૃષ્ણ દ્વારિકા નગરીના રાજા છે. તેઓ રાજમહેલમાં હિંડોળાખાટ પર સૂતા છે. તેમને આઠ પટરાણીઓ છે. એ પટરાણીઓ તેમની વિવિધ પ્રકારે સેવા કરે છે. ત્યાં જાતજાતનાં વાજિંત્રો વાગે છે. વાજિંત્રોના તાલે અન્ય મુગ્ધા. બાલકિશોરી, શ્યામછબીલી, હંસગામિની, ગજગામિની, મૃગનયની રાણીઓ નાચગાન કરીને શ્રીકૃષ્ણને રીઝવે છે.

2. નીચેની પંક્તિઓનો ભાવાર્થ લખો :

(1) પિંગલ જટાને ભસ્મ ભરિયો રે, ક્ષુધારૂપિણી સ્ત્રીએ તે વરિયો રે.

- કૃષ્ણની દારિકાનગરીના મહેલના દરવાજે આવીને એક બ્રાહ્મણ ઊભો છે. એ ચાલીને આવ્યો હશે એટલે રસ્તાની ધૂળ ઊડતાં એના માથાની જટા ભૂખરી થઈ ગઈ છે. એણે શરીરે ભસ્મ ચોળી છે, સુદામા જાણે ભૂખરૂપી સ્ત્રીને પરણ્યા હોય એમ એમનો દેહ ભૂખથી કૃશ થઈ ગયેલો દેખાય છે.

(2) આ હું ભોગવું રાજ્યાસન રે, તે તો એ બ્રાહ્મણનું પુણ્ય રે.

➤ સુદામા આવ્યા છે એમ જાણીને શ્રીકૃષ્ણ પોતાના બાળમિત્રને મળવા સફાળા ઊભા થઈને દોડે છે. શ્રીકૃષ્ણ જતાં જતાં પટરાણીઓને કહેતા જાય છે કે સુદામાનો અતિથિસત્કાર કરવા માટે પૂજાથાળ તૈયાર કરો. પટરાણીઓને પોતાના બાળમિત્રનો મહિમા સમજાવતાં શ્રીકૃષ્ણ કહે છે, “મારા આ બાળમિત્ર સુદામાના પુણ્યપ્રતાપથી જ હું આ રાજ્યસનનું સુખ ભોગવી રહ્યો છું.” એમ કહીને કવિ પ્રેમાનંદે શ્રીકૃષ્ણના સુદામા પ્રત્યેનાં મંત્રી અને પૂજ્યભાવ વ્યક્ત કર્યા છે.

૩. નીચેનાં વાક્યોમાંથી દ્વિરુક્ત પ્રયોગ કે રવાનુકારી પ્રયોગો શોધી એમાં દ્રશ્યના, સ્પર્શના, શ્રવણના, સ્વાદના કે ગંધના કયા અનુભવ અભિવ્યક્ત થાય છે તે લખો:

(૧) શ્રવણે સરોવરમાં ઘડો ડુબાડ્યો અને બુડબુડ અવાજ આવ્યો.

➤ બુડબુડ – રવાનુકારી – શ્રવણનો અનુભવ

(૨) વર્ગમાં બહુ ગણગણાટ થાય છે.

➤ ગણગણાટ – રવાનુકારી – શ્રવણનો અનુભવ

(૩) મીઠાઈ હોય ત્યાં માખીઓનો બણબણાટ હોય જ.

➤ બણબણાટ – રવાનુકારી – શ્રવણનો અનુભવ

(4) મોગરાની માળાથી મધમઘાટ થઈ ગયો.

➤ મધમઘાટ – દ્રીરુકત – ગંધનો અનુભવ

(5) તપેલીમાં ખીચડી ખદખદતી હોય છે.

➤ ખદખદે - રવાનુકારી – શ્રવણનો અનુભવ

(6) જાહેર મિલકતની તોડફોડ કરવી તે રાષ્ટ્રીય સંપત્તિનું નુકસાન કરવા બરાબર છે.

➤ તોડફોડ – દ્રીરુકત – શ્રવણનો અનુભવ

THANKS
FOR WATCHING

